

І ось на мій день народження пані Ірина дарує мені важезну папку із копіями величезної кількості документів, віднайдених нею у багатьох архівах. Документи дивовижні – у них можна знайти навіть імена хрещених батьків моїх прабабусь і прадідів. Архіви (ні, саме архівісти, без яких архіви були б просто стосом пожухлих паперів!) відтворили мені весь рід, все родове дерево аж до вісімнадцятого століття.

Отож, для мене архіви – це неспростовна правда української вічності, це – комора нашої історії. Схиляю голову перед кожним архівістом.

Сергій ТРИМБАЧ,

голова Національної спілки
кінематографістів України, доктор
мистецтвознавства, президент Асоціації
кінокритиків України,
лауреат Державної премії України
ім. О. Довженка, кінознавець,
історик кіно, член Громадської ради
Держкомархіву

У радянські часи як від кіно, так і від кінознавців вимагалася обов'язкова присутність ідеологічної складової. Писати історію даного виду мистецтва означало мислити його як обслугу ідеології – панівної партії, держави. Потреби в архіві не було ніякої, адже під рукою завжди були матеріали партійних з'їздів і пленумів, роботи класиків марксизму-ленінізму. Понад те, в інтересі до архівів вбачалося щось зловороже – людина, виходило так, не довіряє “вікомним” програмуємим текстам, прагне ще якихось...

У нові часи ситуація змінилася. Серед молодого покоління істориків кіно (їх, щоправда, негусто) з'явилися спеціалісти, для яких архівні “холодини” є матеріалом первісним. Однак й тут трапляється інша крайність: невміння за “архівним лісом” побачити сутність явища, дати власне наукову його картину (а вона мусить бути стереоскопічною). Так чи інакше, можна констатувати: нові архівні відкриття дозволяють побачити нову історію вітчизняного кіно. Зокрема й ту, що є автономною, мистецькою, українською. Хоча не варто перебільшувати: кінопроцес скеровувався з Москви, з одного центру, і цей факт не варто затушовувати.

Працюючи над книгою “Олександр Довженко. Загибель богів...”, я користувався великою кількістю архівних матеріалів. Передусім –

розкритих упродовж останніх двох десятиліть. Хоча й тут треба бути обережним і не захоплюватися будь-яким мемуарним, скажімо, джерелом як істиною в останній інстанції. Простий приклад: тільки після того, як я прочитав в одному з доносів про присутність Довженка на похороні Миколи Хвильового стало зрозумілим, що свідчення актора Петра Масохи є достовірним.

Нині йдеться про прочитання всього архіву Довженка. Та щось повільно він одкривається... Втім, усе ж сподіваюсь на ґрунтовніше співробітництво із працівниками Російського державного архіву літератури і мистецтва. Без вивчення усього масиву архівних документів (в Україні та Росії передусім) унеможлиблюється робота над науковим виданням Довженкових творів – як літературних, так і живописних, графічних, власне фільмових. А ще ж і “Довженківська енциклопедія”, над якою працює відділ кінознавства Інституту мистецтвознавства, фольклористики і етнології Національної академії наук України. Хоча президентським указом 2007 р. передбачалося державне фінансування цього проекту і куди масштабніша участь інших науковців. Та, на жаль, справа поки що не зрушилась з місця. Хоча саме архівні пошуки мали б фінансуватися державою (на конкурсній основі, звісно) куди більше і куди ефективніше.